GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe ½ 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunátóri.

Anulu XXXII.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 13. **Brasiovu 3 Martiu 22 Febr.** **1869.**

MONARCHI'A AUSTRO-UNGARICA.

Transilvani'a.

Importanti'a strategica a Transilvaniei

facia cu deslegarea causei orientale si Romani'a.

In anulu 1854, pe candu poterile aliate occidentale se luptá pentru a sfarma prevalenti'a Rusiei in Oriente si pentru asecurarea cumpanei drepte europene cu nimicirea Sevastopolei, unde sangerau impreuna in lupta cerbicósa, unu generalu austriacu, diplomatu si politicu mare scrisese din isvorulu autenticu alu diplomatiei europene o carticica intitulata: „Politica Rusiei si Principatele danubiane“. Elu deduse istori'a belului in contra Rusiei cu o consecintia patrundietória, luminandu opiniunea publica, ca caus'a Orientelui e una causa universala a Europei, a carei opiniune s'a formatu din caus'a belului ruso-turcescu si s'a indreptatu de aici incolo, in contra Rusiei. Elu -si descoperi simbolulu credintii sale politice bine informate in caus'a acésta si cu multa cunoscintia strategica, care merita a se improspeta acum, candu vedemu, ca d. e. si „Magyar Polgár“, pledéza in favórea acestei importantie strategice, si candu vorbesce cá drumulu de feru Oradea-Clusiu se se aduca pela Muresiu Osiorheiu si la Brasiovu catra Carpati, din caus'a strategiei celei importante a Transilvaniei, care din Carpati dominéza preste siesurile Romaniei, pana la marea négra. —

Se vedemu dara mai anteiu, care fù in 1854 punctulu de plecare alu politicei europene din principiulu ecilibriului europénu:

„Osia principale a imperiului rusescu este riulu Volg'a, adica linia dintre Petruburgu si Astracanu“, dice generalulu diplomatu Fikelmont, „pe acésta linia se afla provinciele Rusiei cele cu industria, districtele cele mari militari, fortaretiele si locurile sale sante (Moscvasia), totu ce e departatu de acésta arteria de viétia este fara taria cu atatu mai nepotintiosu, cu catu mai departatu; prin urmare Rusi'a, déca ar' fi cu minte, n'ar trebui se caute nimica pe departe dincóce de Nistru (adica Besarabi'a si Romani'a), pentruca nu e in stare de a se apera; ci déca totusi ei casiuna Rusiei, cá se puna man'a pe Principatele danubiane (cum se incorda); apoi ca nu le-ar' poté tiené si apera pe acéstea, decatu numai atunci, déca va intrupa cu acelesi si Bucovin'a si Transilvani'a. Rusi'a socotindu tóta potérea sa la unu locu ar' poté ocupá Principatele, n'ar fi inse in stare ale poté tiené cá ale sale, de catu numai asecurandusile in altu modu si pentru totu viitoriulu. Dar' Rusi'a nici de cum nu -si asecura Principatele danubiene altmintrenea, decatu numai luandu si tragundu la sene si Bucovin'a si Transilvani'a. Inse fiinduca Rusi'a sta mortisiu a-si apera drepturile sale in Principate, cu acésta dà Austriei, cá se precépa fórte invederatu, planurile ei, adica ocuparea si a Bucovinei si a Transilvaniei.

Dar' Austri'a nu póte suferi acésta sub nici unu feliu de conditiune, pentru ca Austri'a are dreptu asupra Dunarei, densei ei trebuiesce Dunarea intocma cá viéti'a, prin urmare Austri'a trebue se se invoiésca cu Rusi'a, cá se desierte Principatele si se nu le mai ocupe nici odata; acésta trebue se se faca intr'o pace solemne si inca acum indata.

Pentru cá se liberati Dunarea, cá se deschideti in adeveru marea baltica si marea négra in intielesulu ecilibriului europénu, si alu instructiuniloru aliantiei germane, sunatórie despre libertatea apeloru, veti fi siliti a infiintia unu siru nou de staturi midilocii la marea baltica, la marea négra si la Dunare. Acésta s'a spusu si pana acum pe facia in privinti'a Principateloru romane si a Serbiei, pentru marea négra s'a aieptatu Crimea si estu o neaperata urmare pentru marea baltica, Curlandi'a, Estlandi'a, Lifandi'a, Finlandi'a, Poloni'a.

Déca Prusi'a nu voiesce a fi pariete proptitoriu in contra Rusiei, facase din provinciele ei si din cele rusesci dela marea baltica unu altu statu midilocu in locului ei. Istori'a universala, care cumpanea de 300 ani catra apusu, se intórse acum catra resaritu, unde diace unu nou viitoriu si murii de granitu ai Rusiei nu sunta vreo podoca pentru acésta epoca decidetória scl. —

Acesta e fondulu politicei ce remase de atunci dela 1854 cá unu agregatu, ma cá una cardine, séu tietina, in giurulu careia se invertescu actiunile diplomatiei europene in favórea cumpanei drepte europene. Totu ce s'a facutu de atunci pana in momentulu de facia in Itali'a, Germani'a, Romani'a, Serbi'a etc., s'a facutu pe basea si in contulu acelei politice; si totu ce e se se mai faca se adopta de catra diplomati'a européna numai asia, cum se póta intrá in cadrulu politicei acelei de fondu, pana candu se va duce in complementu, déca nu se va poticni prin restaurarea aliantieloru vechi. — Tractatulu de aliantia inchiatu intre Franci'a, Angli'a si Austri'a in 2 Decembre 1854 in caus'a orientale a fostu primulu tractatu in directiunea politicei acesteia, care a avutu de resultatu tractatulu de Parisu si intemeiarea si a statului romanu suptu garanti'a poteriloru europene. De atunci pana la batali'a de Sadov'a 1866 nu s'a facutu nici o digresiune dela politic'a acea de fondu européna si ceea ce se vorbesce despre intentiunea Austro-Ungariei de a anexa pana la marea négra, nu are locu in cadrulu acelei politice, decatu numai in casulu, déca diplomati'a européna urgitata si informata bine reu s'ar convince, ca statulu Romani'a divergéza dela politic'a de fondu si nu vre a corespunde pretensiuniloru politicei europene in favórea sustienerii cumpanei drepte. De aici urmara si incordarile resp. de a discreditá conduit'a Romaniei in a-antea Europei, pentrucá se i se denege aplecarea si destoinici'a de a urma de sene dupa cerintiele acelei politice; candu apoi póte si-ar' aflá calculu si strategi'a cea importanta, ce o posede Austro-Ungari'a in Transilvani'a, despre care pomeniramu la inceputu, ca vorbesce „M. P.“ si inca, dupa fantana rusésca. — (Va urmá.)

Brasiovu 3 Martiu n. **Conf.** Aséra se tienú si aici un'a conferintia electorale intrunita cá din sieptedieci membrii (din cari inse unii siliti de afaceri private, catra fine se departasera). La desbateri luá parte nu numai intieleginti'a ce se póte numi cu totu dreptulu superiore, intre care trei juristi de frunte, ci si din clasea comerciantiloru. Conferinti'a condusa cu multa intieleptiune si tactu de catra unu barbatu incarunttitu in servitiulu patriei nóstre si neobositu lucratoriu in interesele instructiunei publice, tienú preste patru óre si decurse in ordine exemplaria. Discusiuni seriose si adesea profunde detera ocasiune, cá fiacare ascultatoriu se-si póta forma opiniunea sa. In fine la cestiunea formulata antaiu asia: participare séu abstinentia electorale? Votulu unanimu esí pentru abstinentia. A dóu'a cestiune: Abstinentia absoluta, séu numai conditionata, adica a se alege deputati pe unde se póte, inse numai sub conditiune cá depunendu unu protestu solemu pe més'a dietei, indata se o si parasésca? Votarea prin trecerea in drépt'a si in stang'a presidiului dete resultatu de una maioritate departe cumpanitória pentru abstinentia absoluta. Dupa acestea se recomandá mergerea catoruva concetatieni la conferinti'a din Miercurea. —

Domnule Redactoru!

In Nr. 6 alu pretiuitului Dv. diuariu, unu romanu din Sacele, a impartasitu istoriculu caseloru pretoriali din comun'a Satulungu, didite mai numai cu bani romanesci, si pe cari, ar' voi acum trembitietorii libertatii, egalitatii si ai fratietatii, secuii din Sacele, érasi in semnu de adeverata fratietate, ale baga in pung'a dloru, si a face din tr'ensulu scóle maghiare.

Deci pentru cá O. P. cetitoriu se fia pe deplinu convinsu de adeverulu celoru descoperite, venindu-mi acum la mana o copia dupa protestulu asternutu din partea romaniloru la inaltele ministerii de cultu si interne, ve rogu se binevoiti ai da pucinu locu in colónele stimatului Dv. diuariu.

Inaltu ministeriu regescu de cultu si de interne!

Membrii umilitu subscrisi plenipotentiati ai comiteteloru comunali si besericesci romane din comunele Satulungu (Hosszufalu), Cernatu (Csernátfalu), Turchesiu (Türkös) si Bácsfalu in districtulu Brasiovului, amu intielesu, ca in 11 Ian. a. c. a esitu d. senatoru si inspectoru din Brasiovu Thomas Langer in comun'a Satulungu, si in urm'a ordinatiunei inaltului ministeriu a chiamatu din fiacare din mai susu numitele comune cate doi membrii inaintea dsale, spre ai intreba despre casele pretoriali, ce se afla in comun'a Satulungu sub Nr. 47 si adica:

a) Candu s'au diditu acele case?

b) Din ce fondu s'au diditu?

c) Spre ce se intrebuintiaza astadi, si ce venitu aducu?

d) Catu ar' fi astadi vrednice?

e) Suntu in acelea case localitati potrivite, pentru o scóla cu patru clase si profesorii loru?

Inaltu ministeriu!

Acesté intrebari neasteptate si acésta procedura ne pusera cu totulu in mirare, cum? si pentru ce acésta cercetare? Ca-ci noi romanii nu scimu se fi avutu cu nimenea vreo cointielegere in privinti'a numiteloru case.

Casele amintite s'au facutu prin cele patru comuni mai susu numite, spre a servi cá localitati pentru fóst'a pretura c. r. din timpulu absolutismului, pentru ca poporulu, — atatu romanii catu si maghiarii, — care numera la 30.000 suflete, voiea se aiba in midiloculu seu o espositura judecatorésca, cá se nu fia silitu pentru tóte lucrurile si cele mici, a alergá totu la Brasiovu.

Fiindu inse, ca comunele patru numite, cá fóste iobage Brasiovului, n'aveau nici macaru atatea veniturí, cá se-si póta acoperi trebuintiele cele mai neaperate comunali, se intielege, ca tóte spesele urmate, cu cumpararea locului si cu didirea aceloru case, au trebuitu se se arunce pe membrii comuneloru, si fiinduca maioritatea membriloru din aceste

comune o formeza romanii, se intielege, ca romanii au si trebuitu se suporte mai multu si acesta cu atata mai vertosu, ca-ci maghiarii din comunele nóstre, facia cu romanii se aflau intr'o stare multu mai miserabile.

Deci, de óra ce cu noi romanii din aceste comune, cari formamu majoritatea, si cari amu contribuitu mai multu la casele acelea, adica mai dóua din trei parti, si cari de jure suntemu cei mai mari proprietari ai acelora, nimenea pana in momentulu de facia n'a avutu nici o cointielegere.

Asia umilitu*) subscrisii, vediendune atacati in dreptulu nostru de proprietate, ne vedemu siliti a protesta, in contra ori si carei decisiuni, facia cu numitele case, fara consimtiementulu nostru, caci noi nu potemu cunósce machinatiunile si lucrarile unilaterali de lucrari legale.

De acea dara ne rogamu, cá ori si ce decisiune in privinti'a numiteloru case se se sistese. Era déca totusi inaltulu ministeriu, ar' voli a face óresicari dispusetiuni facia cu acele case: atunci ne rogamu cá acelea se se faca numai in cointielegere cu acei barbati ai nostri, cari din partea romaniloru voru fi provediuti cu anumite plenipotintie privitórie la acésta causa.

Plenipotentiatii romaniloru din Satulungu besericʼa St. Adormiri:

Radu Popea, parochu.
Voicu Rosculetiu.
Bucuru Gaitanu.

Plenipotentiatii romaniloru din Satulungu bes. St. Archangeli:

Ieremia Verzea, parochu.
Zacharia Parvu.
Petru Manole.

Plenipotentiatii romaniiloru din Cernatu;

Ioane Verzea, parochu.
Dimitriu Ghimbesianu.

Plenipotentiatii romaniloru din Turchesiu:

Nicolae Soiu, parochu.
Radu Pascu.

Plenipotentiatii romaniloru din Bârsfalu:

Anastasiu Barsanu.
Vasilu Tibera.

*) Cu cuvenitulu respectu, or cu onóre, ca de umilire ne garbovimu pré adanecu. — R.

Blasiu 25 Febr. Unu despartiementu de ingineri de ale companiei anglese lucra aici si facu mesuraturele necesarie pentru tragerea drumului de feru. In anii trecuti inca s'au fostu facutu nescari lucrari pregatitórie. Atunci se planuiá continuarea drumului dela Alb'a Iulia spre Brasiovu; pentru aceea mesuratorii de atunci au fostu alesu tiermurele stangu alu Ternavei mari. Acum inginerii mesura si calculéza spesele pentru mai multe trasemente, din cari apoi la urma se va alege trasementulu celu mai favoritoriu pentru societatea anglesa. Unulu din trasementele aceste trece pre la marginea de média nópte a Blasiului, pre tiermurele dreptu alu Ternavei, — ér' alalte dóue suntu duse pre tiermurele stangu, prin Vez'a.

Se speréza, cumca compani'a se va decide pentru celu de antaniu, carele ar' fi mai priintiosu si pentru dens'a si pentru publicu. Pentru compania, pentru ca loculu situatu spre sore e mai statoriu si mai acomodatu spre a trage drumuri pre elu, decatu celu intorsu spre média nópte; — ér' pedecele locali pre laturea acest'a séu suntu mai pucine, séu in totu casulu nu mai multe cá pre unulu din alalte dóue trasemente. Prin urmare spesele de constructiune tragunduse drumulu pre dincóce, nu ar' fi mai mari, periclele mai mici si conservarea mai eftina.

Pentru publicu ar' fi mai favoritoria lini'a acest'a, ca tieuntulu ce radiema asupra acestei parti a drumului de feru, este in drept'a Ternavei mari. La Blasiu radiema vreo 10—15 sate dintre Sibiiu, Alb'a Iulia, Blasiu, Sisc'a mare; — pre candu numerulu sateloru din drépt'a Ternavei, cari sate la Blasiu ajungu mai cu indemana calea ferata, suie la multe dieci. Tóte aceste voru fi mai aprópe de drumulu de feru, déca acel'a se va trage pre tiermurele dreptu; tóte aceste sate voru fi scutite in casulu acest'a de platirea vamei la podulu de pre Ternav'a mare si, ce este multu mai momentosu, tóte satele aceste voru fi scutite de periculu de a nu poté ajunge la statiunea calei ferate, candu Ternav'a este esundata séu a ruptu podulu — cum se templa adese ori. Apoi fiindu statiunea in Blasiu, intregu publiculu calatoriu ar' avé indeman'a aceea, ca alci mai usioru se póte adopostí, decatu in Vez'a.

Se vorbesce, ca proprietarii si satele de pre Ternav'a mica voru face pasi pentru a castigá aprobarea trasementului acestuia. — — a —

Abrudu in 23 Febr. 1869.

INVITATIUNE*).

De si romanii locuitorii muntiloru apuseni ce contienu unu teritoriu respectabilu din comitatulu Albei inferióre si in causa nationale nu cunoscu intre sine partite de colori diferite, pe calea publicitatei mai de multe ori s'au manifestatu si au declaratu in publicu, ca nu voru sprigini dualismulu, care prelanga fusiunea Transilvaniei cu Ungari'a eschide principiulu nationalitatei si natiunea romana o ignoréza cu totulu, pentru aceea la alegerile pentru diet'a din Pest'a n'au participatu; si de si trecutulu de 3 ani incóce, in care cu atentiune incordata amu privitu la cursulu si desvoltarea lucruriloru, nu ne-a datu nici cea mai mica ansa de a ne poté abate dela calea procederei si dela conduit'a nóstra, si nici pe departe nu ne-au convinsu, ca temeiurile nóstre dela inceputu ar' fi fostu nefundate, din contra le-au maritu, pentru aceea nici in viitoriu ne vomu poté parasi calea pe care ne aflamu; totusi, fiinduca cu pregatirile de alegeri pentru diet'a viitória amu ajunsu la alu doilea vadu de trecere preste o unda, care dupa ce ne-au rumptu si smanatu din radecina asiedimentele stramosesci, aruncandune pe unu uscatu, unde nu ne prisce, numai are de catu a ne implé cu nesipu, cá se nu ne mai cunóscemu nici radecin'a, din care ne-amu smulsu, si fiinduca acésta este continuarea manoperei incepute, pentru care trebue si se poftesce a fi cointielesi, nu facemu alta, decatu folosimu unu dreptu constitutionalu, de care se folosescu tóte partitele politice, candu ne adunamu spre a ne consulta asupra cestiunei dilei, asupra fiitóreloru alegeri, — urmandu exemplulu altora; si provocatu din partea mai multoru onorabili connationali, mi ieau libertatea a invita stimat'a inteligintia nationala si increditiii poporului din muntii apuseni la o conferintia de cointielegere pe 4 Martiu c. n. la 11óre in opidulu montanu Abrudu, unde, ajungundu cei ce voru binevoi a lua parte la acésta conferintia, voru fi incunoscientiati pe calea sa despre localulu adunarei. —

Mateiu Nicola,
advocatu.

*) S'a primitu in Brasiovu numai in 28 Februariu dupa espedarea Gazetei, mai tardiu decatu dela Vien'a, nu scimu com. — R.

M. Osiorheiu 27 Febr. 1869.

Domnule Redactoru! Ve rogu a primi urmatóriele ronduri in colónele diuariului Dvóstra.

In primavér'a trecuta aparù in diurnalulu „Romanulu“ anunciu urmatoriu: „Albumulu Domnitoriului Carolu“, peisage frumóse si costume gratióse; 3 caete; abonamentulu platitu inainte 10 lei noui, fiacare caetu se primesce la tóte librariele“ etc.

Obicinuita a sprijini dupa putere silintiele pe terenulu literaturei si alu artei nationale, tramiseiu in 16 Maiu 1868 treidieci franci in auru (30 lei noui) domniloru George Ioanid & Comp. la Bucuresci pentru abonementu la susnumitulu uvragiu. Acesti domni, cari se numescu „librari ai curtei“ mi respunsera in 17 Iuniu 1868 urmatóriele:

„Domnului*) Polixene Fogarasi
in Maros-Vásárhely.“

„Amu primitu cu onor. Dtale din 16 Maiu fr. 30 pentru Albumulu M. Sale, inse te anunciamu, ca din acestu Albumu nu au aparutu decatu 2 tablouri, care costa numai lei v. 18, prin urmare te rugamu a ne arata, voiti, a tramite acele tablouri, si restulu banilloru, séu se'ti tramitemu numai tablouri ori cum potfiti, te rogu aratane.

Ai Dtale servi
G. Ioanid & Comp.“

Absenta de a casa abia in Augustu putui respunde la acésta epistola, scriindu dloru librari ai curtei, ca prin abonamente naturalminte numai acea voliu se ajungu ca tablourile deja aparute se le tramita indata, era celelalte, dupa ce voru esi.

Pana astadi me aflu fara respunsu, fara tablouri si fara parale.

In astfeliu de modu -si implinescu dd. librari ai curtei din Bucuresci comisiunile primite. — Or' si cum va cugeta cu membrulu la conferinti'a nationala din Timisiór'a, dlu Iul. Grozavescu, ca „romanii din Transilvani'a nu merita se se ocupamu de ei!“

Se vorbesce atata despre indiferintia pentru adeparile nationale pe terenulu literaturei si artei. Creiu, ca e de lipsa de a arata odata si dosulu medaliei. — Cu tóta stim'a

M. Osiorheiu in 27 Februariu 1869.

Polixen'a Fogarasi.

*) Se pare, ca DD. Ioanid suntu de parerea unoru comitate anglese, unde si femeele vreau se aléga la parlamentu, pentru ca dupa sententi'a unui jude anglesu femeea e totudeodata si barbata! —

Cuventulu deputatului Alexandru Romanu

rostitu in siedinti'a camerei representantiloru Ungariei tienuta la 27 Novembre 1868, cu ocasiunea desbaterei generale asupra proiectului de lege pentru egal'a indreptatire a nationalitatiloru.

(Capetu.)

Celalaltu oratoriu eminente fù condeputatulu nostru Bartal. — Dsa dise, ca Europ'a are celu mai viu interesu pentru consolidarea imperiului austriacu respective a imperiului austro-maghiaru. Da, atentiunea Europei este incordata asupra acestui imperiu, ca-ci se indoiescu multi de poterea vitalitatii sale, de unde urméza naturalminte, ca nimene nu'i cerca aliantí'a Dsa -mi va permite inca una reflexiune la punctulu, unde vorbí de ecilibriulu europénu. Dupa parerea dsale, Ungari'a este unu punctu insemnatu alu acestui ecilibriu. Cumca ecilibriulu Europei catu este de schimbatiosu, o scimu bine cu totii. — Sant'a aliantia, numita „Belle alliance“, inca a statoritu unu ecilibriu; inse in epoc'a nóstra existe unu altu ecilibriu, si dupa modest'a mea parere, insusi imperiulu austriacu nu are vr'o importantia in acestu ecilibriu, mai vertosu déca vomu considerá, ca imperiulu nostru are a se luptá cu nisce idee atatu de poternice, de cari este incungiuratu astadi din tóte partile. Se privimu in laturi, co vedemu? Vedemu una Italia regenerata . . . (Strigari: Recede! Pucinu amu de a mai vorbí (strigari: Recede! O voce: Nimene nu recede!); vedemu una Prusia carea tinde la unificatiune. Dreptu, ca césta din urma este cam pucinu crutiatória in anectarile sale, ca-ci ea nu cere consentiementulu acelor'a, pre cari voiesce a i anectá; inse aici credu, ca ori cine va fi convinsu de adeverulu proverbiului: „Celu flamendu nu astépta multu imbiatu“. Vedemu inca Romani'a si Serbi'a. Se nu uitamu, domniloru, ca statulu celu mai poternicu din Europ'a Angli'a, a fostu silitu a cede acestei idee poternice atunci candu, nu din marinimitatea ei din precautiune, rededé Greciei insulele Ionice.

Primii cu bucuria dechiaratiunea dlui deputatu Bartal, ca dsa nu voiesce privilegie séu prorogative si ca ar' fi capabile a renunciá chiaru si la sumele neinsemnate, destinate prin dieta teatrului nationale maghiaru. De si domnialui este numai alu doilea, carele in acésta camera dede espresiune unoru dechiaratiuni atatu de ocitabile si juste, premésca totusi recunoscinti'a mea sincera. Inse parasindu unu terenu ingratu si invechitu alu suspectiunarei, adica cumca domnialui nu mai considera nasceres idei de nationalitate ca unu productu alu reactiunei, sciindu póte pre bine, ca reactiunea se servesce astadi de altii spre scopurile sale, — parasindu, dicu, acestu terenu, dlu Bartal pasiesce pre unu altu terenu mai periculosu inca, afirmandu adica, ca caus'a certeloru nationale diace in gravitatiunile esterne. Domniloru, eu me provocu la istoria. Pentru a poté atacá integritatea statului, nu este de lipsa ca cineva se aiba consangeni afara de fruntariele tierei si, intre celelalte nationalitati, provocandume cu deosebi la natiunea romana, desfidu pre ori si cine se-mi arate unu singuru casu din istoria, candu acésta natiune atatu de torturata se fia cerutu vr'unu ajutoriu strainu contra patriei sale. — Da, domniloru, consangenii ei erau acolo la fruntaria, inse ea nu i a chiamatu nici odata in ajutoriulu seu: acela cari au chiamatu pre eroiculu Mihaiu Voda au fostu secuii; natiunea romana nu a chiamatu pre nimene, domniloru, sciindu bine, ca prin una asemene procedere ea nu potea decatu se cada dintr'o sclavia intr'alt'a, ca-ci poporulu si fii lui, acolo cá in Transilvani'a, erau considerati pre atunci, in acea epoca a feudalismului, numai cá „res“. Prin urmare, gravitatiunea esterna nu este unu argumentu destulu de potericu, domniloru, pentru a poté incriminá pre cineva de a aré

una intentiune ostile contra intregitatii patriei sale. Inse nici consolidarea unitatii statului nu póte fi conditiunata dela dominatiunea unei singure limbe, precum se statoresce acést'a in cele dóue proiecte; spre ajungerea acestui scopu se poftesce unu midilocu multu mai potinte: íde'a libertatii.

Au fostu unii aici, cari s'au provocatu la staturile libere si, in acésta privintia, chiaru si la Americ'a. Déca este vorba de una comparatiune, din partea mea, eu o primescu, cu tóte ca una asemene comparatiune schiopatéza multu; se ni se dè inse libertatea din America, si apoi nu va mai fi cestiune de nationalitate.

Catu pentru condeputatulu nostru Makray, carele pare a-si fi aruncatu privirea in vreunu folletonu alu nu sciu carui diplomatu, ca-ci domnialui cunósce acum chiaru si alianti'a intre Romani'a si Rusi'a, nu potu decatu a i spune ca, ne potendume laudá cu relatiuni diplomatice, celu pucinu in catu amu ceitit cartea rosia, eu n'amu descoperitu acolo nimicu despre una asemene aliantia; déca inse domnialui crede, ca proiectulu de lege alu maioritatii este „pana ceea“ adeverata spre inlaturarea pericului ce ar' produce una atare aliantia — ca-ci este cu potintia ca domnialui se fia confundatu cuventulu ungurescu „muszka“ cu latinesculu musca“, pre carea ar' voi a o omorí póte cu proiectulu din cestiune, dreptu ecivalinte alu papirului numitu „Zacher“, — déca, dicu, periculu unei aliantie romano-ruse s'ar poté delatură, dupa parerea dlui Makray, prin proiectulu celu combatu eu, apoi nu mi pasa, fia dupa credinti'a dsale.

Condeputatulu nostru Kvassay, numindu pre deputatii cari -si redicara vocea in favorulu nationalitatiloru de „avocati nechiamati“, s'a servitu de una espresiune neparlamentaria; eu i o pardonezu, ca-ci, atacandu pretensiunile nationalitatiloru, domnialui este consecinte: sub sistemulu lui Bach, domnialui serviea statului cá Gerichts-Adjunct in Beregszász, si se dice, ca atunci erá germanisatoriu; acuma, devenindu maghiarisatoriu, precum lu vediuramu in discursulu seu, domnialui nu este, precum disei, decatu consecinte.

Eu sustienu, ca toti acei domni deputati, cari vorbira aici in numele natiunei slavone (teutiesci), au cadutu in smint'a carea ei s'au indatinatu a o aruncá altor'a, si, abstragundu dela procederea loru prin carea ei vatema interesele acelui bietu poporu, eu credu, ca domnialoru, prin argumentatiunile nebasate de cari se servescu, in locu de a servi causei ce voiescu a promové, i prejudeca mai multu.

In fine, fiindu vorba de deciderea acestei cause importante, cuteru a chiamá atentiunea onor. camere la impregiurarea, ca insusi dlu ministru alu instructiunei publice marturisesce in brosiur'a sa: „Despre cestiunea nationale“, ca acésta cestiune nu se póte decide prin votulu nici unei maioritati; ca nu se póte decide decatu pre basea dreptatii si a ecuitatii, asia precum s'a si promisu mai de multe ori din partea camerei. Deci rogandu pre onorabil'a camera, cá se staruésca a deslegá acésta cestiune asia, cá patri'a se nu fia espusa unui periclu, in urmarea caruia altii se o deslege cá si Alexandru celu mare nodulu gordianu, si cá se nu se adeverésca proverbiulu: „Dum finguli pugnant, universi vincuntur“, suferindu adica cu totii una dauna imensa prin certele nóstre, si cá se nu implinésca cuvintele Santei Scripturi: „Va veni mirele si nu veti avé oleiu in lampele vóstre“, — primescu proiectulu de lege alu minoritatii. — „Fed.“

UNGARI'A. Fói'a oficiala „B. Közlöny“, aduce cerculerea ministrului de finantie indreptata oficialoru finantiarie, precum urméza:

„Facundunise din mai multe parti intrebarea: ca la casu candu nóuele organe finantiarie n'ar aruncá darea nóua pana la terminulu refuirii, atinsu in § 12 alu art. XXI din 1868, si prin urmare sum'a contributiunei anuale inca nu se scie, póte se trage, dupa aceea dare, procentulu de intardiare conformu §-loru 14 si 15 din art. XXI? se da urmatori'a instructiune:

„In intielesulu sustatorieloru regulamente finantiarie, lasate in valóre conformu §-loru: 49 art. XXII, 1 art. XXIV si 76 art. XXVI, pana la aruncarea darei nóue, contribuentii suntu detori a respunde censulu loru conformu aruncarei din anulu trecutu.

„De aici urméza de sine, ca contribuentii, cari nu-si voru rafui censulu in proportiunea darei din anulu trecutu la terminii staveriti in § 12 art. XXI, aceia la totu casulu au a platí procentele de intardiare, ér' cei ce au platitu si inainte pentru venitoriu, voru fi dispensati de procentele respective.

„Alteum s'au facutu dispusetiunes, cá arun-carea dariloru nóue se se inchiaie cu orice pretiu in lun'a ultima a anului precedinte, transpunenduse in aceluasi anu comuneloru contribuente.

Bud'a 15 Febr. 1869.“ —

Cronica esterna.

INTRUNIREA ELECTORALE

din sal'a Slatinénu. Luni, 3 Febr. 1869.

(Urmare.)

D. I. Brateanu. Abusurile dloru, care innainte devenisera unu feliu de dreptu recunoscutu, toleratu, au inceputu celu pucinu in mare parte se dispara; déca se mai strecurá abusuri mici, acestea erau de acele care nu potean se se véda si se se lovésca, inse cele mari perisera; acésta nu prea face bucuria celoru, care pana aici traisera dintr'ensele. . . .

— (Se aude unu flueratu.)

(Miscari.)

O voce. Afara.

D. I. Brateanu. Dloru este libertate absoluta, lasati se fluere ori cine.

O voce. Suntu ferestrele deschise; fluera gardistulu pe ulitia.

D. I. Brateanu (urmandu). Dloru si chiaru déca s'ar fi flueratu aici, libertate absoluta. Nu se póte produce lumina, decatu atunci candu vine fiacare se-si esprime sentimentele si vointi'a sa, candu cei cari suntu de alta opiniune voru veni se -si o esprime la tribuna. Scia ca au unii hotarire se vina se vorbésca, si prea bine facu, inse s'o face cu lealitate, astfeliu incatu se nu provóce scandaluri de acelea, care se dè dreptu politiei, si dupa dens'a parchetului se intervia si póte se ne deschida si usile puscariei (aplause).

O voce. N'are se fia.

— Liniste.

D. Brateanu (urmandu). In acesti din urma ani s'au facutu in Romani'a mai multe sioosele, de catu in diecimi de ani. Eran unele incepute de cate 10—12 ani si nu se mai faceau, din ce causa nu sciu, ca-ci bugetulu erá totudéun'a bine incarcatu; dar' faptulu este, ca se mai terminá; astfeliu erá siosséu'a de aici la Iasi, dela Iasi la Galati, precum spre Oltu. S'a votatu legea drumuriloru judeciane, care au se aduca cele mai mari folóse Romaniei. Ele ne voru dá pitióre cá se potemu amblá prin tóte coltiurile tierei; dicu pitióre, pentru ca sosseleele suntu adverate pitióre pentru o tiéra; prin ele se inlesnescu transportarile in tóte partile; prin ele comunica localitatile cele mai departate; si toti scitu catu este de folositoriu acést'a pentru comerciu si pentru tóte interesele societatii; fara drumu, o societate este fara pitióre. S'au votatu drumuri de feru, si déca siosséle ne voru dá pitióre, drumurile de feru ne voru dá aripe, ele voru legá mai multu unirea intre tóte partile Romaniei (aplause).

Dloru, s'a facutu si altu ceva, de vr'o 6, 7 ani de dile, tiér'a romanésca parea, ca e o tiéra cucurita de o potere, care nu avea se siéda multu intr'ens'a; nimeni nu mai batea nici unu cui in parete. Eu amu fostu si in puscaria si totu cautamu se facu cate ceva, acolo in camera unde credeamu, ca amu se remaiu cateva luni; dar' dloru, se credeau, se vede, atatu de vremelnici in Romani'a, in catu nici in beserica, nici in scóla, nici in administratie, nicairi in fine, nu mai ingrigia de nimicu, nu mai batea nici unu cuiu cá se intretia lucru in buna stare; este unu anu séu 1 si diumetate de candu tóte s'au mai reparatu, de candu s'au imbracatu cu hain'a de veselia, cu hain'a de serbatória (aplause).

Voci. Traiésca Brateanu (ura!!).

D. I. Brateanu. Dupa ce amu esitu dela potere, au venitu adversarii nostrii si au cautatu se faca se se crédia, ca s'ar fi facutu de noi abusuri pe catu amu fostu la guverniu; dar' aceia chiaru, cari ne-an acusatu, nu au indrasnitu se dica deadreptulu, ca le-amu facutu noi, inse au disu, ca s'au facutu, amicii nostrii. Eu credu, dloru, ca unu omu, care n'are nici frica nici rusine si fura pentru amicii sei, cu atatu mai multu va fura pentru densulu, pentru ca pelea este mai aprópe decatu camasi'a, asia dara, ori amu fostu hoti, si amu furatu si pentru noi si pentru amicii nostrii, ori n'amu fostu si atunci n'amu furatu nici pentru noi nici pentru amicii nostrii. Adversarii nostrii au disu, ca amu facutu abusuri, pentru ca, candu s'a adusu silitr'a co comandaseramu cá se facemu prafu de pusca, amu scutitu pe contraciu de vama si ca aram'a, care s'a adusu pentru capsulele si cartusiele armeloru celoru nóue, ar' fi mai prósta decatu se prevedea in contractu. Nu sciu ce calumnii se mai arunce asupra nóstra! apoi sciti, dloru, catu facea tóta aram'a? Nu facea nici 400 de galbeni, prin urmare chiaru déca ar' fi fostu mai prósta de catu ce trebuiea se fia, catu de mare trebuiea se fia furulu?!! Apoi dloru, d'amu fi voitu se abusemu aveamu alte ocasiuni mai mari.

Candu amu fostu in ministeriu, la 1866, dupa venirea Domnului Carolu: D. Brateanu, care erá la Parisu, ne tramitea la depesi intr'un'a, prin cari ne consiliá se facemu imprumutulu Oppenheim. — Noi amu refusatu. Apoi, dloru, la imprumutulu acest'a, sciti dvóstra ce s'a cheltuitu? Numai unui diurnalistu, care a intervenitu pentru icestu imprumutu, i s'a datu vre 20 séu 30 de mii de galbeni; mai pe urma s'a mai facutu o alta mica operatiune, unde a fostu dati alti 6 sute de mii de franci. Déca dara la aceste mici operatii s'a facutu atat'a cheltuiela, poteti intielege catu ar' fi trebuitu se jó unu ministru, care s'ar fi otaritu a face abusuri? s'asiu fi potutu-o face, dloru, fara nici o grigia, si pe urma . . . nici usturoiu n'amu mancatu nici gur'a nu-mi putiea. Asiu fi avutu 30—40 mii de galbeni dintr'o vorba. Amu refusatu si apoi amu si esitu din ministeriu.

Cu drumurile de feru, dloru, este o operatiune de mai multe sute de milióne de franci, 3 sute milióne, cari facu unu bilionu de lei vechi, o suma cu care nu prea suntemu noi familiarisati.

Ei dloru, sciti ce amu facutu la drumulu de feru? N'amu vediutu pe domnii concesionari singuri, ci totudéun'a cu comisiunea camerei, in care erau representate tóte fractiunile camerei; erau si din drépt'a si din stang'a, si din midiloca, si din fractiune, chiaru negotiarile preliminarie n'amu voitu se le facemu noi, ce amu lasatu pe Domnitoriu singuru se tracteze la Berlinu, fiinduca nici lui si mai cu séma lui, nu voiseamu se'i remana cea mai mica banuiéla; scieamu cate calumnii erá se se arunce pe urma, si vroieamu se scia elu, se se scia bine, ca n'amu tractatu eu, si prin urmare se nu póta prinde nici langa densulu acei calumniatori, cari erau se spuia ca noi amu luatu vr'o pará dela drumurile de feru. Afirmu dara, ca acésta insemnata concesiune s'a datu fara celu mai micu abusu (aplause). Vorbescu de drumurile de feru prusiane de Strusberg, dloru; nu dicu totu astfeliu de drumurile de feru Oppenheim, ca-ci nu sciu déca de acolo nu s'au luatu, nu de noi negresitu, ci de altii ilaritate).

Faceti acum socotél'a, dloru, déca dela drumulu de feru s'ar fi luatu numai unu la suta ar' face trei milióne de franci, 300.000 de galbeni, si cu ce amu fi potutu lúa si dela imprumutu si alte intreprinderi s'ar fi potutu sui la vr'o 500.000 galbeni.

Ei dloru, apoi unu omu care a avutu . . . chilipiruri, ghelriuri, cum ar dice altii, — de asemenea natura, care s'ar fi potutu folosi si se dica apoi, ca nici usturoiu n'a mancatu nici gur'a nu'i putiea, cum a facutu multi in tiér'a romanésca . . . (aplause mari, bravo), vedeti unde potea ajunge. Mi asiu fi facutu stare mare, asiu fi astadi totu asia de bogatu cá Stirbeiu, cá Bibescu, asiu fi in fine dintre cei mai bogati ai tierei si mi s'ar dice si omu cinstitu. (Risete, aplause.) Si candu se scie, ca au trecutu prin manele nóstre asemeni afaceri, se se dica, ca m'amu dusu eu se facu abusu de 400 galbeni!! Ei, dloru, amu cheltuitu si inainte si 'ntimpulu afarei mele la potere, mai multe mii de galbeni din pung'a mea pentru causa comuna (aplause vii). De multe ori in strainatate amu mancatu cum se nu dè Ddieu, altor'a . . . amu unu amicu aici, care scie ca pe candu mancamu asia prostu in catu me bolnavieamu, pe de alta parte damu mai multe mii de franci pentru causa nationale, mii de franci cu care asi fi potutu se mananeu bine si se traiescu bine . . . (uriasie aplause neintrerupte, bravo!).

Dar', dloru, drumurile de feru s'au datu pe candu eramu noi la potere, fara nici unu abusu, si acést'a póte este faptu pe care nu-mi 'lu voru ertá unii nici odata. Asemeni chilipiruri nu se intalnescu de multe ori in viétia ómeniloru si se intielege, acei deprinsi cu abusurile nu au au se se mai intalnésca cu ele, fiinduca au apucatu de s'au facutu, fara cá dloru se fi fostu in positiune de a se folosi.

Decatu, dloru, darea in concesiune pe care amu facut'o noi, este numai cea d'antai operatiune; mai este acum o a dóu'a operatiune, este punerea in lucrare, este seversirea lucrarei, aici e totulu. Ori cine scie, ca tocmesci o haina, dupa placulu dtale, cu diece galbeni, dar' déca va fi s'o primésca unu altulu, unu tovarasiu órecare alu dtale, care nu prea este scrupulosu, póte ca in locu se ti se

dè acea haina, care se valoreze diece galbeni catu ai tocmit'o, ti se va dá un'a abia de cinci galbeni.

Acésta, dloru, este a dóu'a operatiune a drumuriloru de feru. Pentru 300.000 franci póte se se faca o lucrare care se valoreze 150.000 franci; se vedemu dar' si pe dloru acum, voru fi totu asia de scrupulosi, cum amu fostu noi, si déca voru starui se se faca lucrarea pe cate milióne s'au tocmitu.

Asemenea si pentru drumulu de feru dela Giurgiu, care are se se predè in tómn'a viitória; elu s'au facutu cu banii statului; si acolo érasi póte pentru lucru care s'au platitu diece galbeni se se primésca numai lucru de cinci galbeni.

Asemenea cu podurile de feru, a carora valóre se suie la o suma de vre 33 milióne; dupa contractu controlarea se face la predare, care va fi in anulu acest'a. Ele au inceputu de acum se se cam derime, pana a nu se seversi constructiunea loru, suntu dara persóne cari au interesu, cá se nu fia la potere ómeni de aceia, cari prea se uitá de aprópe la lucru candu ilu primescu; d'acea e bine, de aceia si-au pusu toti poterile cá se nu fia de acestia la guvernariu.

Inse, dloru, aceste lucruri, de si mari, suntu amenunte, finduca suntu cestiuni din intru, lucrari pe care potemu se le refacemu la locu; aveti exemple, ati vediutu ca de vreo cativa ani, toti au risipitu, si déca a voitu Ddieu si natiunea, si a avutu sórtea in man'a ei, intr'unu anu, doi, amu reparatu totu golulu lasatu; de vreo siépte, optu ani de dile, de risipa, (aplause, bravo). Prin urmare acestea lucruri asia de importanti prin ele insele, suntu secundare facia cu altele multu mai importante. Me esplicu: cá se potu se fiu liberu; cá se potu se fiu bogatu; cá se potu se fiu fericitu, trebue antaiu se fiu; prin urmare cestiunea nationalitatii este cestiunea care predomnesce tóte cestiunele.

Natiunea romana, Romani'a, a fostu pana la o vreme la dispositiunea tuturoru strainiloru; cine se scula mai de diminétia si intrá in Romani'a, in Valachi'a si Moldov'a, acel'a se folosiea; si nu numai ca intrá poteri mari, precum Austri'a, Rusi'a, dara inca facuse pasia de pe marginea Dunarei 'i plesniea prin capu se se imbogatiésca, dedea o raita prin tiér'a romanésca cu cateva mii de turci si o sleica pentru mai multi ani; apoi fiecare starostelu alu unei poteri straine asiediatu in tiéra, aveа pretensianile cele mai mari, se credeau de dreptu stapanu in tiér'a romanésca (aplause).

Imi dicea intr'o di unu domnu consulu — candu eramu ministru, negresitu — imi dicea: „pana candu o se fia acésta neintielegere intre noi?“ — Eu i amu respunsu: pana candu vomu uita noi, ca amu fostu la dispositiunea dvóstra, c'amu fostu robii, sclavii dvóstra si pana ce si dvóstra veti uitá ca ati avutu folóse in tiér'a nóstra, pe care nu le mai aveti, pana candu veti uitá c'ati fostu. . . . „C'ati fostu pasi, vrei se dici, me intrerupea consululu. — Dta o spui, respundeamu eu, tu ai disu, cum a disu Christosu.

Acestea, dloru, le spuneamu fostiloru deputati, si le mai diceamu:

Candu a voitu Ddieu se dè Romaniei, barbati cari se lupte pedtru a desrobi mosi'a loru cea mare, patri'a; candu ne-a datu tari'a si poterea de a scapá, si ne-amu vediutu si noi stapani acasa la noi, proprietari in deplina proprietate, sciti ce s'au intemplatu?

Amu vediutu omeni liberali, cu cari amu luptatu si cari au luptatu cu noi dela 1848 pana la improprietarirea tieraniloru, cari au facutu totu cá se i improprietarésca, se i desrobésca si dupa ce s'au desrobitu si s'au liberatu tieranii, acei ómeni s'au dusu pe la mosiele loru si vediendu, ca acelu tieranu, care pana in ajunu veniea inaintea lui cu caciul'a in mana, umilitu, cu curcanu caraindu la subtióra; (ilaritate), acum nu mai erá asia; vediendu, ca trecea pe la pórta lui si se duce inainte fara macaru se se oprésca, fara se mai aiba nimicu la subtióra, atunci chiaru acelui boieru liberale nu i a venitu bine (ilaritate).

Asia este si cu Romani'a. Veniеau nemtii si boierii de pe atunci se gandea catu mai curendu cum se le mai dè gasde, cum se le dè mancare, cum se le dè halaturi, cum se le dè scufe etc. (ilaritate).

Veniea muscalii, turcii, asemenea; tóte se facea bine, tóte mergeau pe tipicu (ilaritate). Cu nemtii gut Morgen, cu muscalii zdrasti, cu turcii sabansaerotsun (risete, aplause).

Erá raru boieru care se nu le scie tóte acestea; purtau siepci albe candu veniea muscalii, fesuri candu venea turcii, caciuli séu mai sciu eu ce candu veniea nemtii.

Cum voiti dar' acum cá acei straini se nu fia totu asia cum amu fostu unii din noi dupa improprietarirea tieraniloru. Ne veniea greu candu vedeamu pe tierani ca trecea pe langa noi si nu-si deamu pe tierani ca trecea pe langa noi si nu-si deamu pe tierani ca trecea pe langa noi si nu-si de